

Paed. Dr. Radovan Brož, vzpomínky z dětství

„Dobrý den, dnes je 5. května roku 2016 a my bychom vám chtěli představit pana doktora Radovana Brože... Pane Broži, povězte nám, kdy a kde jste se narodil?“

„Tak já jsem rodilý Pardubák, narodil jsem se koncem září roku 1936, tenkrát se výjimečně rodilo i doma, takže jsem se narodil ve vile na rohu Sakařovy a Vintrovy ulice ve vilové čtvrti. Samozřejmě jako dítě si pamatuju až nejsilnější zážitky a takovými byl první noční nálet na Pardubice v červnu roku 1944. Těch náletů... tedy náletů na Pardubice přímo ne, ale náletů na protektorát Čechy a Morava již předtím bylo více a vyhlašovaly se vždycky letecké poplachy. My jsme v té době, já jsem začal začít chodit do školy v roce 1942, chodili jsme do školy staré budovy u Kostelíčka, kde je dnes sportovní gymnázium a kde jsem po roce 90 dokonce dělal pak zástupce ředitele, ale začal jsem tam chodit do první třídy, a protože potom tuto budovu zabral Wehrmacht, což jistě víte, že byla německá ozbrojená moc, pro účely takzvané Luftschuschule, neboli letecké protiletadlové ochrany, tak jsme chodili do školy v Pardubičkách a jakmile ohlásil pan ředitel letecký poplach, takzvaný L 15, tak jsme museli jít domů a museli jsme poslouchat rádio a v momentě kdy ohlásili, že na říšským územím se nenalézá žádný nepřátelský bojový svaz, tak jsme se vraceli do školy, dokonce si to pamatuju německy: Uber dem Reichs Gebiet sich kein feindliche Kampf Band-, takže to byla do té doby samozřejmě, než se to týkalo Pardubic, tak to pro nás byla s bratrem trochu zábava, protože rodiče museli mít ve sklepě kromě nějaké bedny s pískem na hašení, tak museli mít i železné zásoby. A mezi železnými zásobami byl trvanlivý salám, což byla za války vzácnost a my jsme samozřejmě při každém ohlášeném poplachu, když jsme sešli s rodiči do sklepa, tak jsme žadonili, aby nám maminka ukrojila kus toho salámu, kterému jsme říkali „náletáček“ takže...no, ale tak to byla do té doby byla legrace, až oné osudné noci...vím, že my jsme spali s bratrem...(mám o 2 roky mladšího brácha).. jsme spali v ložnici s rodiči a babička z mamčininy strany spala jinde a přišla a tátovi říkala: „Jarko, vstávejte, něco se děje, venku je světlo jako ve dne.“ Tak jsme se rychle ustrojili a seběhli do sklepa a to už houkaly sirény ,no a to světlo, to byly takzvané fléry, osvětlovací tělesa před tím bombardovacím svazem, který letěl už tenkrát, spojenci už zabrali Itálii a takže nelétaly z Anglie ještě jako třeba, když sem dopravovali v 41. parašutisti lítali z Anglie, teď už lítali z Itálie a před tím bombardovacím svazem letěli takzvaní značkaři, kteří právě hodili na padákách, takový osvětlovací fléry na ten cíl. Tím cílem v Pardubicích samozřejmě měla být dnešní Ramovka, tenkrát se to jmenovalo Fantovy závody, kde se vyráběla velice cenná pohonná hmota- benzín, petrolej a protože Němci postupně přicházeli i o rumunská naleziště v Polešti, tak se spojenci zaměřili na bombardování těchto továren na výrobu v Pardubicích a v Mostě a v Litvínově. Bylo to nějak kolem půlnoci, vím, že než jsme se stačili obléct, tak jsme ve svitu těch osvětlovacích těles viděli padat první bomby z okna, později jsme si to přesně identifikovali, bylo to tam někde za spořilovskou školu, tam spadly první bomby, no a to už jsme seběhli do sklepa. Bylo to teda děsivé, my ačkoli jsme nebyli nijak ortodoxně katolická rodina, tak při tý hrůze jsme se teda modlili Otčenáš, protože ty bomby, samozřejmě v tom sklepě už nevidíte a jen slyšíte hvízdát ty bomby a to jsem vám tady přinesl ukázat. Tady je taková šroubovnice z vrtulky, která na konci té bomby byla vrtulka, která vlastně tím pádem ve vzduchu odjišťovala tu bombu, aby po dopadu čili pokud samozřejmě s ní manipulovali na letišti v Itálii a nakládali ji do letadla, tak ta bomba byla zajištěná a v momentě, kdy z té pumovnice ji vyhodili, tak ta vrtulka se roztočila a odjistila nějakou zápalnici. No a tyhle vrtulky šíleně hvízdaly fíjůů a teď samozřejmě nevíte, kam to spadne, jestli to spadne na vás. No ten nálet netrval asi dlouho, to už si nevybavuju asi přesně. Fakt je, že byl dávno odhoukanej konec náletu, na to byly sirény

rozmístěné po městě a že přesto z toho sklepa jsme vyšli až když se rozednívalo ráno, bylo to koncem června, takže se rozednělo poměrně brzo a přišli jsme do bytu a v kuchyni jsme našli takovouhle střepinu z bomby, nejbližší bomba spadla od nás 80 metrů a bohužel tu střepinu se nějak nepodařilo dochovat, přerazila okenní sloupek; v kuchyni prostě ležela střepina z jedné bomby. Další bomba potom spadla dnes u mého kamaráda a vlastně spolupracovníka v tom Klubu přátel Jirky Štěpánka, který bydlel od nás řádově 130- 140 metrů. Tady z toho mám některé jeho fotky, tak se podíváme. Ti měli nesmírné štěstí , byli v poměrně mělkém sklepu skovaní a bomba jim spadla tři metry od baráku, ale do studny. Představte si, že se trefila do studny, vybuchla ve studně a veškerej ten výbuch šel nahoru, vočesalo jim to jenom střechem a jim se prostě nic nestalo v tom sklepě. No a my jak jsme byli zvědaví, tak samozřejmě škola nebyla, tak jsme bráchou šli podívat po tý vilový čtvrti, tam už to zajišťovali čeští protektorátní četníci. Nejvíc to vodnesly tam dva domy v Holubově ulici ,tam byli mrtví vodneslo to na Židově ty obecní domy. Tam dokonce jeden náš spolužák taky zemřel po náletu a ležely tam ještě nevybuchlé bomby, které byly ohraničeny nějakou páskou policejní. A tatínek si mezitím - dělal na ředitelství pošt -, tatínek si mezi tím vyřídil dovolenou a ten večer jsme vodjeli k příbuzným za Rychnov nad Kněžnou do Lukavice. Tu první noc jsme spali v Rychnově u dalších příbuzných. V životě jsem neměl tak strašný sny jako tu první noc po náletu; nedovedu je dodnes identifikovat, ale vím, že to byla veliká hrůza. No a tam jsme se z toho jakž takž vzpamatovali. V podstatě jsme neměli z čeho, páč nás to nijak neohrozilo. Jenom ta hrůza to absolvovat. Rodiče pomáhali při žních, my jsme tam s místníma klukama měli krásný prázdniny. Chytali jsme ryby, raky, nosili jsme žencům pivo na pole a tak dále.“

KONEC VIDEA

„Přijeli jsme do Pardubic, když tátovi skončila dovolená a třetí den byl další nálet na Pardubice ten byl tentokrát denní. Co do počtu obětí byl ještě hrozivější než ten první ; ten první, stál životy padesáti dvou spolu- občanů pardubických, u toho druhého to bylo přes dvě stě tam to vodnes Svítkov, jestli si uvědomujete Na Sřivánku takhle za pojezdem, kdybyste šli doprava, tak tam dneska už to není perníkarna, ňákejch židovskejch majitelů, ale v tý době už to neměli a tak tam dostala ta výrobná perníku přímej zásah a tam tak třiadvacet lidí na místě zahynulo v tý továrně na perník. Po tom prvním náletu -to už samozřejmě já znám jenom zprostředkovaně-. Němci tady spolu s místní samosprávou uspořádali taky na Pernštýnském náměstí okázalý pohřeb těch obětí, byly tam rakve, dětské rakvičky, ty byly bílé. Tak to samozřejmě využili propagačně.“

„Byly tam dva faktory, jak později zjistil především pan Bičík, což byl zaslužitý archivář, který se dostal do amerických vojenských archivů v Německu. Tak zaprvé ti značkaři těm bombardérům příliš ulítli. To byly rychlé stíhačky, kterým ulítli. A zadruhé nezhodnotili, že foukal silný západní vítr, a jak hodili nad fabriku ty osvětlovací tělíska na padákách, tak ten západní vítr to odnesl nad vilovku, takže ti bombardáři to naházeli tam. Mezi lidmi se říkalo, myslím, že to není potvrzeno, že jak tam bylo hodně skleníků, protože byl samozřejmě nedostatek jídla za války, takže lidi se hodně věnovali pěstování zeleniny, tak že ty skleníky odrážely to světlo těch světlic, a oni mysleli, že po nich jdou těmi reflektory ze země, což tam u Kostelíčkovy školy vím, že byl umístěnej nákej protiletdeckej reflektor, takže to naházeli tam, v domnění, že to jsou reflektory, ne skleníky. Ale to spíš byla taková lidová tvořivost, z těch archivů se to tak úplně nepotvrdilo.“

„No a pak jsme zažili ještě třetí nálet, ten byl v prosinci, po svátcích, tuším 30. prosince, denní nálet. Tam bylo ještě zajímavé, že v noci lítali Angličani a ve dne lítali Američani. Ten nálet byl předem ohlášený, naprosto přesně se trefili, tentokrát na tu petrolku a na nádraží, tam bohužel teda zůstali mrtví čtyři lidé, kteří museli být na provezech, z kterých nesměli odejít. Jinak to byl naprosto čistej nálet. My jsme se dokonce někde v té vilovce, to vidíme z té fotky, když tam hořel petrolej a benzíny, jaký jsou to hrozný mračna dýmu, jsme se na to dívali z balkónu a přes nás ty bombardovací svazy lítaly a někde nad Spojilem točily a nalítávaly znovu ze Svítkova na tu petrolku. To byla historie těch tří náletů, který ve svém součtu přinesly téměř 300 obětí (pardubických občanů), nicméně vyřadily naprosto provoz té Fantovky- petrolky, vyřadily i pardubické nádraží. Z toho ještě jedna taková kuriozita – já se zabývám historií pardubického sportu a možná víte, že tady se hraje už od roku 1926 tenisová juniorka, a ta se hrála celou válku. Je to jedna z mála soutěží, která nebyla přerušena, a hrála se právě v době toho druhýho náletu. To byl srpnovej nálet a nejbližší protiletadlový úkryty byly v zámku, takže ti tenisté, kteří hráli, když byl vyhlášen poplach, tak letěli na zámek se schovat a po tom náletu polovina tenistů hrála soutěž a polovina po městě pomáhala uklízet trosky. A protože bylo vyřazený nádraží, tak ti hráči, kteří vypadli ze soutěže, tak šli pěšky do Hradce s raketama, šli podle trati, aby trefili na nádraží v Hradci a ještě se báli, mezitím tady zase byl postrach, spojenci nalétávali na vlaky, říkalo se jim „hloubkaři“, „hloubkové letci“ nebo „kotláři“, protože nalétávali na lokomotivy a prostříleli kotle lokomotiv, aby vyřadili vlaky s nějakým vojenským materiálem z provozu. To je spíš taková úsměvná historie z té hrůzy, jak ti tenisté pochodovali do Hradce, protože tady bylo to nádraží na cimprcampu. Tak tolik asi úvodem k té válečné historii, dále si potom povíme o dalších událostech, které se týkaly Pardubic.“